

ZAČÍNÁ VSTUP DO ČESKÉ KRONIKY

Karel IV., přízní milosti boží římský císař, vždy rozmnožitel, český král. Pro poučení jeho lidu a proto, aby kroky mravů byly řízeny na cestu míru a věčného štěstí. Je totiž známo, že stát je tehdy šťastný, když trvá na tom, aby jeho správci byli moudří nebo dbali moudrosti. Neboť řeč spojila v jedno lidi, žijící bez moudrosti jako dobytčata, na radu kteréhosi mudrce, jak praví Tullius v první knize Rétoriky,¹⁾ a jeho řeč spolu s moudrou rozvahou je učila zřizovat nejsvětější obce, nejspravedlivější zákony, spravedlivé soudy, řádné sňatky. My tedy, moudrostí boží ustanovený za zrcadlo císařské důstojnosti a český král, podle příkladu Davida, nejspravedlivějšího krále, ve dne v noci rozjímajíce o zákonu Páně, bdíme dosti pozorně a v starostlivé myslí přemýšlíme, jak bychom přivolali našemu státu velitele obojího vojska k učení věd, takže se snažíme, aby byl v čase míru jakož i válek vystrojen nejen válečnou zbrojí, ale také vyzbrojen moudrostí a dobrými mravy po příkladu předků. Říká totiž Aristotelés v 3. knize Topiky:²⁾ „Nikdo nevybírám mladé vůdce, protože se neví, zda jsou moudří.“ Ale také, jak říká v 5. knize Etiky: „Neliší se mladík mravy nebo věkem“ a Šalomoun v Příslovích:³⁾ Zlořečený stoletý chlapec. Mnohým totiž dala zvítězit spíše zkušenost a rozvaha než ozbrojené vojsko, jak ukazuje Vegetius v knize O vojenském [De re militari]. Prospívá tedy státu nabádat hlavně mladá knížata k napodobování řádných lidí, aby se nestala nezdárnými. Platí totiž onen blud, podle výroku Augustinova ve spise O boží obci [De civitate dei], že knížata se domnívají, že vzešla z rodu bohů, takže jsou jim vlastní ctnosti a protivně neřesti, a krácejíce ve stopách předků, dychtí více po slávě než po životě — tím vlastním přece ve vhodný čas pohrdnou. A abych uvedl Vergiliův verš:⁴⁾

~ ~ ~ ~ ~
„K [vlasti] v něm zvítězí láska a nesmírná po slávě touha,
~ ~ ~ ~ ~
tě se vždy dožaduje ušlechtilý duch.“

Odměnou šlechetnosti je totiž úcta, a té se dostává velkodušným a řádně pracujícím, jak praví Aristotelés v 4. knize Etiky:⁴⁾ „Neboť být chválen bez ctnosti není nic jiného než nicotná ironie, a jedná pošetile, kdo si

přeje být chválen, aniž dosáhl vrcholu ctností.“ / z chváleného se stává neslavným ten, kdo je chválen bez ctnosti. „Za důstojnější jsem ji pokládal,“ praví Šalomoun,⁵⁾ nežli berly a stolice královské, i zboží za které jsem položil u přirovnání k ní. Budu mít z ní slávu v dušce obecné“ a zanechám po sobě věčnou památku která povede ke království věčnému. Toto je věž Davida s baštami dobrých skutků. Visí z ní tisíc štítů cizinců, celá výzbroj statečných. „Aj,“ pravila nevěsta v Písních,⁶⁾ „lože Šalomounovo, . . . sřeží nejsilnější z Izraelských . . ., z nichž jeden každý má svůj meč při boku svém z příčiny strachu nočního.“ To jsou urozená knížata, nesou kupředu hrady Páně, dokud by po zabíjení nejbidnějších kananejských strůjců nepravostí neuvect poddané do země slíbené vítězům v odměnu za ctnost

Slavné války se totiž vedou netoliko silou zbraní, ale také a spíše zdravým rozumem s věrností ke knížeti řídicí moudrosti, jak praví Sallustius⁷⁾ a sv. Augustin v knize O boží obci [De civitate dei], říká toto: „Nemyslet že naši rodičové učinili z malého státu veliký tolik zbraněmi. Neboť kdyby tomu tak bylo, my bychom měli stát mnohem větší než oni, neboť máme větší hojnost zbraní, koní i přátel; ale oni měli jiné vlastnosti, které my vůbec nemáme; pili doma, venku spravedlivou vládu, ducha volného pro přemýšlení, nepropadlého zácné neřesti nebo chtivosti. Místo toho projevujeme domlenost, venku hrabivost, nerozlišujeme dobré a zlé.“⁸⁾

Abych tedy náš stát radoval z klidného míru duchů doby a abychom po úplném vyhlazení strůjců nepravostí přivolali rozmařilé duše urozených příjemným příklady k řádným mravům, přikázali jsme, aby ctihodný otec, bratr Jan, řečený z Marignoly, z Florencie, biskup bisignanský z řádu minoritů, spolustolovník v naší císařské síni, prošel staré i nové nejasně sepsané příběhy kronik, zvláště českých. Rozkázali jsme, aby odstranil nejasné dvojsmysly a vynechal, co je nadbytečné a vložil některé prospěšné zprávy, počínaje nejprve oc Adama až po naše šťastné časy, ve třech oddílech, aby v nich zasvítla záře věčného světla a obraz nejsvětější Trojice, aby byla objasněna trojice našeho trojitěho stvořeného obrazu latinsky, jasným slohem, aby je způsobem, který z toho vyplývá, přetvořil k chvále nejsvětější Trojice, již náleží chvála a sláva na věky věkův, amen.

Abych tedy, nejjasnější císaři a vždy rozmnožiteli, tvůj námět a úmysl ani nudně ani zbytečně nepošpinil při takovém úsilí, ale aby s božskou pomocí Minervy dosáhl duch výsledku, jaký vyžaduje jasnost tvého majestátu, já, bratr Jan, řečený z Marignoly, z Florencie, z řádu minoritů, biskup bisignanského kostela, kaplan tvého císařského paláce, chtěje být vždy poslušen tvých pokynů, odvažuji se zaměřit pero k dovršení tohoto díla. Začal jsem upravovat příběhy českých kronik jaksi nejasně dříve sepsané v jediný jasnější souhrn podle schopností svého nadání, rozděliv ho na tři části způsobem, který následuje, aby to, co dříve uzavírala hluboká temnota, záměr počátečního díla učinil zřetelným.

¹⁾ M. Tullius Cicero, Dvě knihy o rétorice neb o shledávání látky 1,2.

²⁾ Aristotelés, Topiky III, 2.

³⁾ Správně: Proroctví Izaiáše proroka 65,20.

⁴⁾ Aristotelés, Etika Nikomachova IV 1123b.

⁵⁾ Kniha moudrosti VII, 8; VIII, 13.

⁶⁾ Píseň Šalomounova 3, 7—8.

⁷⁾ Sallustius, Spiknutí Katilinovo 52, 19.

⁸⁾ Augustinus, O boží obci V, 12.

Vedeni boží laskavostí shledali jsme v den Nalezení sv. kříže [3. května], že jsme zahnáni naproti ráji, k cejlonskému přístavu jménem Peryily, v němž panoval proti pravému králi jakýsi tyran jménem Coya Jaan, kleštěnec, nejhorší Saracén, který se pro nesmírné poklady, jež měl, zmocnil větší části království. Ten nás sice při prvním spatření na oko uctil, potom nám ale zdvořile, jako by se jednalo o půjčku, vzal šedesát tisíc hřiven ve zlatě i ve stříbře, dále hedvábí, zlaté tkaniny, drahé kameny, perly, kafr, mošt, myrhu a koření z daru největšího Chána a jiných knížat i dárky poslané papeži, a byli jsme u dvora zajati po čtyři měsíce. Někteří se domnívají, že na téhle převysoké hoře, snad po ráji nejvyšší, jaká je na zemi, je ráj, ale mýlí se, protože jméno tomu odporuje; obyvatelé ji totiž nazývají Zindanbaba, „baba“ to je otec a „mama“ to je matka v každé řeči světa a Zindan je totéž co peklo, protože otec vyhnáný z ráje sem byl vsazen jako do pekla. Na téhle převysoké hoře je také přečnivající vrcholek, který bývá skrze mraky zřídka vidět. Avšak Bůh slitovav se nad našimi slzami ho jednou ráno za úsvitu učinil jasným, i viděli jsme velmi jasnou záři, která ho osvětlovala. Na klesajícím svahu té hory je vysoká a krásná planina, na níž jsou popořadě předně tvar nohy Adamovy, potom jakási sedící socha s levou rukou odpočívající na koleně a s pravou pozdvíženou a napřaženou k západu. Dále Adamův dům, který zhotovil svými rukama, jakoby na způsob náhrobku, čtverhranný, podlouhlý, s vchodem uprostřed, z velikých kamenů, z mramorových desek nikoli zděných, ale položených na sebe. Obyvatelé, ponejvíce mniši, kteří sídlí u paty hory bez víry v nejsvětější život, blouzníce proti Svatému písmu a výrokům svatých, říkají, že sem nikdy nevystoupila potopa, a proto onen dům přetrvává. Tvrdí a mají důkazy pro ně velmi zjevné a říkají, že nepocházejí z Kaina ani Setha, ale z jiných synů Adamových, jenž zplodil i jiné syny a dcery. Protože však je to proti Svatému písmu, nechávám to stranou. Nikdy nejedí maso, protože Adam ani ostatní nejedli maso, až po potopě, chodí nazí od beder výše a zajisté jsou dobrého mravu. Mají domy z palmového listí, které se přelomí prstem, rozptýlené po lesích a plné majetku, a přece žijí zcela bezpečně před zloději, pokud to nejsou nutní tuláci odjinud. Na téže hoře proti ráji je mocný pramen, dobře deset italských mil, s výbornou průzračnou vodou, o němž říkají, že vyvěrá z rajského pramene a zde vyráží na povrch, což dokazuje tím, že někdy vyrázejí ze země jakési neznámé listy ve velké hojnosti a dřevo aloe a drahé kameny jako rubín a safír a jakási uzdravující jablka. Říkají také, že ony kameny jsou vyhloubeny od slz Adamových, což se zdá úplně lživé. Myslím, že od mnoha jiných zpráv je třeba přejít k naší kronice.

O ZAHRADĚ ADAMOVĚ A JEJÍCH PLODECH

Na zahradě onoho Adama z Cejlonu jsou předně musy, které obyvatelé nazývají fikovník.²⁴ Musa však, jak se zdá, je spíše zahradní rostlina než strom. Je to totiž strom tlustý jako dub a tak měkký, že ho silný člověk může prorazit prstem, a vychází z něho stále voda. Listy téhle musy jsou velmi krásné, dlouhé a široké, smaragdově zelené, takže z oněch listů dělají ubrusy jenom na jedno jídlo. Také novorozeňata hned po vykoupání potřená solí, vonnou pryskyřicí a růžemi zavínou bez tkanice do oněch listů a pokládají do píska. Tyto listy jsou dlouhé více či méně dobře deset loktů a neumíme je připodobnit ničemu leda vypouklým zvonům. Na vrcholku pak rodí plody a na jedné větvi tvoří dobře tři sta plodů. Ty nejsou zpočátku k jídlu, potom se užívají v domě a mají velmi dobrou vůni a výbornou chuť. Jsou dlouhé jako ruka s dlouhými prsty a uzrávají stojíce vzpřímeně.

I to jsme viděli na vlastní oči, že kdekoli se plod rozřízne napříč, na obou stranách zářezů je vidět obraz ukřižovaného člověka, jako by ho člověk vyryl jehlou. Z těchto listů fikovníku si Adam a Eva udělali zástěry, aby zakryli svou hanbu. Je tam i mnoho jiných stromů a podivných plodů, které jsme zde nikdy neviděli, např. nargilus [kokos]. Nargilus je indický ořech, jeho strom má velmi jemnou kůru a překrásné listy jako palma. Z nich se dělají pletené koše, měřice, pokrývají se jimi dřevěné domy, totiž tyče a trámy. Z tvrdé kůže neboli slupky se dělají provazy, ze skořápek džbery a nádoby. Lžíce z nich působí proti jedu. Ve skořápce je na dva prsty vysoko dužina výborná k jídlu, jako mandle. Dá se také pálit, a tak se z ní dělá výborný olej a cukr. Uvnitř je tekutina, pěni jako mléko a dává nejlepší víno. Je tam jiný strom, který se jmenuje amburanus, výborné vůně a chuti jako na způsob broskvoně. Další podivuhodný strom jménem ciakebariche je na tloušťku silný jako dub, nikoli ve větvích. Rodí podivné plody velikosti jednoho tlustého beránka nebo tříletého dítěte. Kůra plodu je tvrdá, seká se jako u nás pinie sekerou. Uvnitř má velmi chutnou dužinu, sladkou jako med a jako nejlepší italský meloun a obsahuje pět set kaštanů téže chuti, po uvaření dobře jedlých. Nevzpomínám si, že bych viděl jiné plody, ani hrušky, ani jablka, ani fíky, ani vinnou révu, jen tu, která tvoří toliko listy a ne hrozny; leda v překrásném kostele sv. Tomáše apoštola, kde byl sám biskupem, je malá vinice, kterou jsem viděl, plodící něco vína. Říká se, že Tomáš přišel, přinesl s sebou trochu vína na mši, jako jsem já činil po dva roky. Když se nedostávalo, šel do ráje a přispěním andělů byl uveden dovnitř. Přinesl s sebou něco z oněch hroznů a zrna zasadil, i vzrostla vinice a dávala mu víno. Já jsem ji tam viděl. Jinde je sice vinná réva, ale neplodí hrozny, jak jsem se zmínil. Podobně melouny a dýně; neviděl jsem žádnou rostlinu nebo jedlou ze-

²⁴ Kniha žalmů 96/97, 10.